

Ezekbe a javítókba már lassan-lassan be is vonul az új tudomány.

Ha majd a gyógyító pedagógia a specializálódás útját követi s minden abnormis típusnak a maga intézetét felállítja, közvetve a normálpedagógiának is nagy szolgálatot fog tenni, mert épen azoktól az elemektől szabadítja meg az iskolát, különösen a középiskolát, melyek ma kerékkötői minden előhaladásnak.

VÉRTES O. JÓZSEF.

A KÖZÉPISKOLAI TANÁRKÉPZÉS REFORMJA.

(Második, befejező közlemény.)

Az újja szervezendő tanárképzőnek középponti helyet kell biztosítanunk a tanárképzés egész menetében és az eddiginél sokkal szélesebb hatáskörrel kell ellátni. Az egyetemmel kapcsolatos, csakis egyetemi székhelyen szervezhető intézmény legyen; az eredeti szabályzat értelmében «a tudományegyetemet és műegyetemet saját oktatási céljaira felhasználja», de csak felhasználja, magát azonban annak alá nem rendeli, szellemétől és intencióitól távol tartja és függetleníti.

Szervezetének részletes kidolgozását az egész képzés menetében elfoglalt helye és az abból folyó feladata irányítsa. Az Országos Tanárképző Intézetnek a képzés menetében elfoglalt helye az egyetemi és iskolai képzés között van; feladata, rendeltetése ennél fogva tiszta és világos: közvetítenie kell, áthidalnia azt az űrt, mely az egyetemi hallgatót a középiskola katedrájától elválasztja.

Ez az űr pedig — és e sarkalatos belátáson kell alapulnia minden további lépésnek — igen nagy, sokkal nagyobb, mint amilyennek azt az eddig uralkodó közfelfogás tartotta. A képző munkaköre is ennél fogva sokkal tágabb, jelentőségét sokkal nagyobbnak kell tekinteni, mint eddig. *A szó szoros értelmében vett képző-iskolája legyen ez a jövődöbeli tanárnak*; «a körében tartott előadások és tanítások — mint azt Beöthy fogalmazta* — rendszeres és foko-

minden iskolának képzett gyógyító pedagógusa nem lesz, ami egyelőre elérhetetlen ideál, úgy lehetne e problémát leggyorsabban minden nagyobb költség nélkül megoldani, hogy minden óvó-, elemi-, polgári- és középiskolai tanító- illetve tanárképzőn a gyógyító pedagógiát mint köteles tárgyat adják elő.

* Beöthy Zs.: Az egyetemi tanárképzés kérdéséhez. OKTK. 1894. 9. szám, 187. l.

zatos folyamatban nyujtsák azt az egész ismeretanyagot, amelyre a középiskolai tanárnak szüksége van és mely annak alapos elsajátítására és kellő feldolgozására nélkülözhetetlen; nyujtsák pedig a jelöltek jövő feladatának folytonos szemmeltartásával, azaz megfelelő didaktikai útmutatásokkal és gyakorlatokkal kapcsolatban». Ez tehát elméleti előkészítő-iskola legyen a tanár jövő hivatására, itt szerezzék meg a jelölt a hivatásában szükséges tárgyi, pedagógiai ismereteket, képességeket és készségeket; itt jöjjön tisztába, még mielőtt a katedra elé kerül, hivatása természetével, feladataival, mert minderre szüksége van már, mielőtt csak első ízben is beteszi lábát a tanterembe s mert e gondos és tervszerű előkészítés nélkül nem lehet foganatja a gyakorlati képzésnek sem; ez az alapja a jó tanárrá való válásnak.

Mindezeknek elsajátítására pedig — a mi viszonyaink között — ez és csakis ez az intézmény alkalmas, mert az egyetemről ezt a munkát nem kívánhatjuk; a gyakorló év pedig — még ha alóla nem lehetne is kibujni — alkalmatlan és elégtelen. Egészen helyes pedagógiai elv ugyan, hogy «a tanítást csak tanítva tanulhatjuk meg», de kétségtelen az is, hogy ezt megfelelő elméleti előkészítés nemcsak hogy megkönnyíti, hanem mellőzhetetlen feltétele is a gyakorlati képzés sikerének. Már csak azért is, mert a gyakorlati képzés maga is nagyon fogyatékos: pár hónap alatt heti 3—8 órai tanításban való részvétellel még megfelelő vezetés esetén sem sajátíthatja el a jelölt mindazt, amire a jó tanárnak szüksége van s e rövid időn át is százféle gond nehezedik a többnyire szegény jelöltre, elvonják figyelmét akaratlanul is a kiképzésben való lelkiismeretes részvételtől.

E gyakorló évtől, sajnos, nagyon sokat várunk! Nem gondoljuk meg (hogy ezt nálunk még hangsúlyozni is kell!), hogy a legegyszerűbb mesterség elsajátítására is 4—5 év kívántatik és mi megkívánjuk ezzel szemben, hogy a sokféle gondtól zaklatott ifjú pár hónap alatt sajátítsa el e valóban nem sablonos hivatás szükségleteit, hogy behatoljon annak lényegébe oly mértékben, hogy azután helyt állhasson azon az előkelő helyen, ahonnan a nemzet jövő kultúráját és ezzel együtt sorsát is intézik.

Nem, ezt nem lehet megkívánni, ez merő lehetetlenség!

A jelöltnek szak- és pedagógiai ismeretekkel kellőkép felvértezve kell megkezdenie gyakorlati évét. Tudnia kell ekkor már szakosportjainak középiskolai anyagát, mely a középisk. törv. 66. §-ában elő van ugyan írva, de az ebben való kiképzésről csodálatosképen ez idő szerint semminemű gondoskodás nem történik; * ismernie kell továbbá.

* Az az elterjedt felfogás, hogy ez fölösleges, ismét csak szomorú bizonyítéka a tanári hivatás helytelen megítélésének. L. Baumann, Schul-

az elméleti pedagógiát és didaktikát, ami nélkül a gyakorlati képzéstől eredményt nem várhatunk. Röviden: hivatásának tisztán kialakult képével, a rá váró feladatokra gondosan előkészítve kell belépnie a tanterembe, nem szabad éreznie az épen elhagyott egyetem és a középiskola szelleme közt tátongó űrt, mert ez zavarba hozhatja a növendékei előtt már az első pillanatban lehetetlenné teheti.*

Mindezt az Országos Tanárképző Intézetnek valóban központi helyet kell biztosítanunk tanárképzésünkben; ennek méltó átszervezése határozottan elsőrendű állami érdek s ennek következtében oktatásügyi kormányunknak az ezzel járó esetleges — bizonyára könnyen elviselhető — áldozatoktól sem szabad visszariadnia, ha e nagyjelentőségű intézményt valahára helyes alapra akarja állítani. Feltétlenül szükséges azonban kimondani irányelvül, *hogy a képzőbe való beiratkozás és a munkájában való részvétel* (az Eötvös-kollegium tagjait kivéve) *minden jelöltre nézve kötelező!*

Csakis az általános kötelezettség biztosíthatja a képzés egyöntetűségét, a képzés folyamán észlelhető hézagok eltünését és biztosíthatja másrészt a képző megkívánt magas színvonalát.

Csak a tanári hivatás félreértése, lebecsülése vagy legalább is szem elől tévesztése magyarázhatja meg azt a mai állapotot, hogy négy évi egyetemi kötelezettség mellett a tanárképzőnek megtekintésére sem kötelezi senki a tanárjelöltet s hogy a jövőendő nemzedékek vezetői négy éven át róhatják az egyetem padjait anélkül, hogy az épületében lévő tanárképző létezéséről csak tudomást is szereznének! E tarthatatlan állapotnak meg kell szűnnie mielőbb.

A tanári pályára lépő ifjúnak első teendője legyen beiratkozni

wissenschaften c. előadását; bőven tárgyalja *Imre Sándor*: Az iskola és az egyetem, M. P. 1900., 265. l. — Az Eötvös-féle szervezet, valamint *Bartal* szervezeti javaslata az ez irányú képzést még nagyon hangsúlyozta. L. *Imre S.*, A középisk. tan. előkészítése, M. P. 1904., 168. l.

* Nagyon élénken emlékszem arra a rám nézve valóban ünnepszámba ment órára, melyen vezető tanárom kíséretében] első ízben léptem be az osztályba, az oly nagyon kívánt katedra elé és előkészülesem ellenére is szinte összerementem és egész órán át alig tudtam zavaromat elpalástolni. Mindezek alapján nem osztozhatom abban az elterjedt felfogásban sem, melyet pl. *Schneller* is nyomtatékosan hangoztat (M. P., 1899. 440. l.), hogy erre az áthidalásra szükség van ugyan, de ebben a négy évi egyetemi tanulmányozás után, a középiskolában részesíttessék az ifjú, a gyakorló év tartama alatt. A fentebbiek, azt hiszem, elég meggyőzően igazolják, hogy ezt már jóval a gyakorlati év megkezdése előtt kell megadni. Maga a gyakorlat csak mint az előkészítés betetőzője, részben mintegy alkalmazása jöhet számba és lehet gyümölcsöző.

abba az intézetbe, melytől a hivatására való előkészítést várhatja. Itt kell megkapnia a magárahagyatott, tanácstalan ifjúnak az első útbaigazításokat is szakcsoportjának, kollegiumainak megválasztására, tanulmányainak rendezésére. Ez az intézmény vezesse, gyámolítsa tanulmányainak egész folyamán. Vezetőinek és pályatársainak társaságában itt kell gondosan elkészülnie élethivatására és ennek világosan kialakult képével kell majdan megkezdenie a gyakorlati évet is. Ezen az alapon az a vezetőre nézve sokkal könnyebb, a jelöltre pedig sokkal gyümölcsözőbb lesz, mint most, minden bevezetés és előkészítés nélkül.

A képzőnek ily irányú munkája érdekében az *egyetemi* képzés rendszerében is megfelelő módosítások kellenek. A mai túlhajtottan egyoldalú tudós-képző rendszer ezt a tervet lehetetlenné teszi. Csökkenteni kell a kötelező egyetemi órák számát¹ — mint azt Beöthy már 1894-ben javasolta, — ha azt akarjuk, hogy tanárjelöltjeink tanári kiképzésben is résztvehessenek. Csak a képző szervezetével egyhangzó egyetemi képzés reformjától várhatjuk jelöltjeink megfelelő *elméleti* előkészítését.²

III.

1. A *gyakorlati* képzésről a középisk. törv. 61. §. 3. p. volna hivatva gondoskodni. Maga ez a pont is bőségesen igazolja, hogy tanárképzésünk rendkívül fogyatékos és egyoldalú. E törvény értelmében ugyanis középiskolai tanári képesítést nyerhet mindenki, aki igazolja, hogy a középiskolai tanfolyam elvégzése után egyetemen, vagy műegyetemen, vagy más felsőbb iskolán (!) 4, illetőleg 5 éven át tanulta a szakjához tartozó tárgyakat. Így tehát megtörténhetik, s meg is történik még ma is, hogy a jelölt kezébe kapja a *tanári* oklevelet, nevelőjévé, vezetőjévé válik 35 generációnak anélkül, hogy — a pedagógiai vizsgálatra, de csakis arra és csakis annak «lerázásáig», merő kényszerből «bevett maszlagon» kívül — valamelyes tudomást szerzett volna hivatásának jelentőségéről és feladatairól.

Itt világosodik meg a képzésnek az a végzetesen téves egyoldalúsága, hogy a 4 évi egyetemi tanulással szemben csak egy évi hivatásbeli kiképzést kíván törvényünk és még ezt is elengedi egy

¹ A hallgatóság átlagos heti óraszámja most a 30-at meghaladja, sőt a természettudományi fakultáson köteles gyakorlatok és laboratoriumi munkák miatt gyakran az 50-et felülmulja, úgy hogy a jelölt már csak ezért sem ér rá a tulajdonképeni hivatása kívánta ismeretek elsajátítására.

² Az Eötvös-kollegiummal, melyről még a külföld is elismerőleg nyilatkozik, ehelyütt nem foglalkozunk, minthogy «segítségét» jelöltjeinknek csak igen csekély töredéke élvezheti.

5. egyetemi év fejében. Az a szellem, mely ez *aequivalentiában* nyilvánul, a legélesebben szemlélteti: mily szánalmasan csekély becsülete van a tudós képzés mellett a pedagógiainak és főleg mily tévesen értékelik azt *ma*.

A multban nem találjuk meg e ferde felfogás és értékelés magyarázatát, sőt ellenkezően: gyakorlati képzésünk története arról tesz tanúságot, hogy a pedagógiai kiképzés jelentőségét régebben sokkal jobban méltányolták, hogy midőn még a képzés az egyes felekezetek kezében volt, nem elégedtek meg a tudományos készültséggel, hangsúlyozták a gyakorlati kiképzés szükségét és azt már akkor minden jelöltől kivétel nélkül megkívánták.¹ Hanyatlást e téren csak a képzés állami szervezése óta észlelhetünk. Ez onnan ered, hogy az Eötvös-féle eredeti szervezet annak a jelöltnek, ki a «nevelési szakosztályt» sikerrel végezte, a próbaévet elengedte. Ennek következménye lett utóbb a pedagógiai képzés alól való kibuvás lehetősége.² A gyakorlati év emez alapvető hibájának orvoslását Schneller, Imre és a kolozsvári tanári kör 1903.-i emlékirata elég nyomatékosan sürgette. Azonban ettől eltekintve sem felel meg ez az év a rendeltetésének úgy, ahogyan újabban az 1905. szabályzat alapján kialakult (l. OKTK. 1905., 144. l.). Az egész gyakorló évet eddig sem vettek komolyan s most egyszerű formalizmussá, felesleges salanggá fog lesülyedni, ha ez irányban is rövidesen radikális reform nem következik be. E megjegyzés — amint azt szakavatottak számára külön kiemelni fölösleges is — nem vonatkozhatik a gyakorló főgimnáziumra, mert ez kezdettől fogva hivatása magaslátán állott,³ hanem csakis az említett 1905. rendelet alapján országszerte folyó gyakorlati képzésre.

2. Nem tekintve ama már magában véve is nagyon aggasztó tényt, hogy — mint azt Fináczy is megjegyezte — «sok tanár működik középiskoláinkban, akiket soha senkisémm figyelmeztetett botlásaikra és akiknek soha senki meg nem mondta, hogy milyen a tervszerű, becsületes tanítás,⁴ és hogy a gyakorlati kiképzésben való részvétel alól még ma is ki lehet bujni: a gyakorlati évré beosztott jelöltek zöme, kik ezt az évet nem a gyakorló-iskolában,⁵ hanem

¹ V. ö. Imre S., A középisk. tan. előkészítése a gyakorlatra, különösen I. részét (M. P. 1904, 149—162).

² L. erre nézve Imre S., u. o. 165.

³ A gyakorló-iskola e téren való nagy érdemeinek tüzetesebb méltatásával ehelyütt nem foglalkozhatom.

⁴ M. P. 1912., I. sz. A latin nyelv tanításáról.

⁵ Waldapfel kimutatása szerint (Uj gyakorló-iskolák szervezése; OKTK. 1902/3.) «az összes magyarországi végzett tanárjelölteknek csak 1/4 része volt a gyakorló-iskolában».

másutt, különösen valamely vidéki városban töltik, nem részesülnek, mert nem részesülhetnek kielégítő képzésben.

Az eredményes gyakorlati kiképzéshez ugyancsak nem elég valamely intézethez és vezető tanárhoz való beosztás. Nagyon helyesen hangsúlyozta már több ízben Waldapfel, hogy «a tanárképzést nem végezheti kellő eredménnyel más iskola, minl ahol a jelölt ép olyan fődolog, ép oly fontos tényező, mint maga a tanítandó gyermek; ahol minden, az egész szervezet, adminisztráció, órarend, az egész munka-programm a jelöltre ép oly tekintettel van, mint a nevelendő tanulóra; ahol a vezető tanárok tudják, hogy nekik kötelességük a tanárképzés ügyével és annak érdekében pedagógiával és methodikával foglalkozni». ¹ Ezért a gyakorlati képzés *decentralizációját*, úgy, amint a mai rendszer megvalósította. semmikép sem mondhatjuk szerencsésnek ² és az ily irányú továbbfejlesztésnek feltétlenül gátat kell emelnünk, ha azt akarjuk, hogy amúgy is gyenge lábon álló gyakorlati képzésünk egészen téves útra ne forduljon.

Ez is, mint a tanárképzőintézet, csak az egyetemi székhelyen lehet gyümölcsöző, aminthogy egész tanárképzésünknek már az egyetemes és harmonikus képzés, kölcsönös kiegészítés és támogatás céljából is ott kell lefolynia és befejezést nyernie, ahol megindult: egyetemi székhelyen. Az ilyen városokban levő intézeteket kell elsősorban a gyakorlati képzés kivánalmainak megfelelőleg felszerelni, élökre elsőrendű vezetőket: pedagógus igazgatót és vezető tanárokat állítani és pedig oly számmal, hogy csakis végső szükség esetén osztassanak be vidéki tankerületekhez oly jelöltek, kik e kívánatukat folyamódványaikban kifejezik és azt kellőkép indokolják.

Ez ideális állapot megközelítését most épen, hogy hazánk egyetemének száma megkétszereződött, határozottan elérhetőnek találom.

A gyakorló-iskolákat egészen rendes, tipikus középiskoláknak képzelem, kivételes viszonyok nélkül, lelkiismeretes, képzett pedagógusok vezetése alatt. Ez a kívánság a kérdés vitatása közben ismételtelen elhangzott.

A kiképzés *menetének* szervezésére irányadó lehetne a gyakorló főgimn. tanári testülete által még 1891-ben készített «Szabályzat-tervezet a középiskolai tanárjelöltek gyakorlati évéről», továbbá a németországi középiskolai pedagógiai szemináriumok szervezete. ³

¹ L. Waldapfel idézett felolvasását.

² L. Fináczy idevágó nézetét idézett helyen.

³ «Ordnung der praktischen Ausbildung der Kandidaten für das Lehramt an höheren Schulen» Preusz. Centralblatt 1890., 272.). L. Neff: Das pädagogische Seminar. München, 1908.

IV.

1. Mindez bizonyítja a mai tanárképzés fogyatékoságát, amí főként a képzés egyoldalúságában, nevezetesen a gyakorlati képzésnek a tudományossal szemben való elhanyagolásában jelentkezik. Ennek legfényesebb igazolását azonban *tanári vizsgálataink* szervezete szolgáltatja. A tanárvizsgálati szabályzatról joggal állítható, hogy az nem tanár-, hanem tudós-vizsgálati szabályzat. S az ennek szellemében kialakult vizsgálati rendszerünk ezt a véleményt megerősíti.

Igaz, hogy a szabályzatban elvéve a «középiskola» szó is előfordul (egyebek közt a címben is), sőt szakismeret szempontjából a törvény 66. §-a egészen világosan megkívánja, hogy «az illető két vagy három középiskolai tantárgyban, melyek egy-egy szakcsoportot alkotnak, oly tanultságot mutasson ki, amelyből kitűnik, hogy *legalább is a középiskolában tanítani kellő tananyagot és ismereteket teljesen megszerezte*» és hogy «*minden egyes tárgyból a vizsgálat a középiskola összes osztályaiban tanítandókra kiterjed*». De a 67. §. szerint «az ismereteknek ezen szakcsoportokban megkívántató mértékét az egyetemi vizsgáló bizottságok meghallgatásával» megállapító miniszteri szabályrendeletet végig olvasva és a kialakult vizsgálati gyakorlattal egybevetve, azt találjuk, hogy e sorok hiában vannak ott a tanári képzés törvényes követelményei között. Az alap- és a szakvizsgálat kiterjed ugyan «azon tanszakok körébe vágó ismeretekre, melyeknek tanítására a jelölt képesíttetni kíván», de ez alatt nem szabad «a középiskolában tanítani kellő anyagot» érteni, mint azt a 66. §. világosan megállapítja, hanem úgyszólván kizárólag csak amaz egyetemi kollegiumok anyagát, melyek «a tudomány önzetlen ápolása és fejlesztése» céljából, ennek megfelelő módon, érett hallgatóság számára tartatnak. Hogy ily körülmények közt a jelölt — kinek idejét az egész négy éven át e köteles kollegiumok hallgatása leköti — «a középiskolában tanítani kellő anyagot» nem hogy el nem sajátítja, hanem arra nem is gondolhat, azt csak természetesnek vehetjük. De egyébként is a jelölt, kinek még fenmaradó napi néhány óráját önfenntartási és másféle gondok teljesen kimerítik, miért tanulna olyasmit, amiről egészen bizonyosan tudja, hogy a vizsgálaton nem kérdezik? Szaktárgyainak tudományos anyaga pedig — amiből bizonyosan kérdezik — oly bő és oly *határozatlan*, hogy a csak abból való lelkiismeretes elkészülés is úgyszólván lehetetlen.

Csodálhatjuk-e, ha a *non vitae sed examini discendum* elvére kényszerített hallgató sokkal kevesebbet tud a tulajdonképen «tanítani kellő» anyagból négy évi egyetemi szaktanulmányai után, mint amennyit tudott az érettségi idején s hogy így a gyakorló évét kezdő

jelöltre nézve az órai anyag *terra incognita*, azt kis deákként előbb jól meg kell tanulnia, ha azt akarja, hogy esetleg a legemibb kérdésben lehetetlenné ne tegye magát.

E vizsgálati rendet is okvetlenül gyökeresen kell módosítanunk és pedig minél előbb, mert enélkül a többi üdvös reform is eredménytelen marad. Meg kell változtatni mindenekelőtt a szabályzat 2. §-át, illetőleg az ebből kialakult gyakorlatot, mely szerint a vizsgáló bizottsági tagok úgyszólván kizárólag egyetemi tanárok. Az egyetemi professzorok nincsenek és nem is igen lehetnek tekintettel «a középiskolában tanítani kellő» anyagra s nem kívánhatjuk tőlük már a tudomány továbbfejlesztése érdekében sem, hogy az egyetemi katedra és doktori vizsgálat magaslatáról leereszkedjenek az I. gimn.-ig; ez nem lehet az ő feladatuk.

Elég, ha kollegiumaik megválogatásában és rendezésében tekintettel vannak a középiskolai tanár tudományos képzésének szükségleteire és a vizsgálaton is a tanártól joggal megkívánt tudományos szakképzettséget puhatojják. A középiskola anyagából, annak módszertani kezeléséből való vizsgálás, tapasztalt, pedagógiai érzékű *középiskolai tanárookra* bízandó. A vizsgáló bizottság ekként egyetemi és középiskolai tanárokból álló vegyes bizottság lenne.¹ Szükséges azonban a köteles egyetemi órák és főképp a tudományos vizsgálati anyag megfelelő csökkentése² s az alap- és szakvizsgálati anyag más elosztása is.³

2. Végre módosításra van szükség a *pedagógiai képzés és vizsgálat* terén is. Ennek így, a mai viszonyok között, vajmi kevés értéke van, mert a jelölt a gyakorló éve alatt soknemű gondja és elfoglaltsága közepette alig ér rá erre készülni és csak hevenyében átfutott jegyzeteknek friss benyomásaival lép a vizsgálatra. A pedagógiai vizsgálat és annak anyaga ellen valami bámulatos ellenszenv van jelöltjeink zömében. Ennek okát sokkal komolyabbnak és mélyrehatóbbnak találom, hogysen azt ehelyütt elhallgathatnám.

Említettem, mily helytelen, ferde megfontolások csalogatják

¹ A német birodalom több államában ily vegyes bizottság működik.

² Ennek az egyetemi tanárok között is vannak már hívei. Különösen Beke M. küzd a tudós képzés túlhajtásai ellen. A jelöltből mindenáron tudóst faragni egyébként is lehetetlen. Nemcsak a külső körülmények, hanem a jelöltekben levő pszichikai okok miatt is.

³ A porosz szervezet 8. §-a határozottan mondja, hogy az általános és a szakvizsgálaton is a középiskolák tanítási szükségletével kell számolni és ehhez szabja egyes tárgyakban a követelményeket. Sinka Sándor, A porosz tanárképzés múltja és jelene. OKTK. 1902—03., 533. l.

mintegy ifjainkat a tanári pályára; hogy nem maga a hivatás, a vele járó nevelői munkakör szeretete, hanem annak elgondolt szép és kellemes oldalai avagy más egészen téves indokok vonzzák jelöltjeink zömét e pályára. Ezek azután megfontolatlanságuk avagy tudatlanságuk árát a pedagógiai vizsgálatra való készüléssel kezdik megadni. Ennek anyaga mégis csak legmélyebben vág bele a tanár hivatásos munkakörébe, de e pályára tévedt ifjaink nem tudnak vele megbarátkozni, gyűlölik, «maszlagnak» tekintik, melyet épen csak kényszerűségből «vesznek be» és legfontosabb feladatuknak találják arra rögtön a vizsgálat letétele után a feledés fátylát borítani.¹

Különösen tapasztalható ez a pedagógiai vizsgálat *filozófiai* részében. Az e téren való járatlanság nagyságáról a vizsgáló professzorok bizonyára sokat tudnának mondani. Gyakran a legegyszerűbb logikai avagy pszichológiai kérdést még csak meg sem értik, nemhogy kielégítő választ tudnának adni. De nincs is más tárgy, melynek hallgatásától annyira irtóznának bölcsészethallgatóink, mint ép — a bölcsészet hallgatásától. Még a termet is kerülik, melyben az órát tartani szokták; nem egyszer látni, mily megijedt arccal menekül ki a csalódott filozópter, ha véletlenül egy-egy filozófiai órára betévedt.²

Mindez nem nagyítás, hanem valóság. S nagyon szomorú, mert a tanár munkakörének nemesebb, jelentősebb része a *nevelői munkásság* s nem a pusztá ismeretközlés. Már pedig — ahogyan régen tanítják — jó pedagógus csak a filozófus lélek lehet; csak akinek filozófiai belátása van, tudja magát beleélni a gyermek lelki világába és azt ez alapon meg is érteni. Ebből következik, hogy aki nem szereti a filozófiát, vagy ahhoz nincs érzéke, ne menjen tanítói pályára, mert abból jó tanító, a szó pedagógiai értelmében, nem lesz soha!

Mínthogy pedig az államnak elsőrendű érdeke, hogy e pályára csak idevaló egyének jussanak, azért az egész képzésnek, még a szakképzésnek is sokkal filozófikusabb irányt kell szabni és magának a bölcséletnek sokkal jelentősebb helyet biztosítani a képzés egész menetében, mint amilyent most elfoglal. A reformnak itt is a középiskolából kell kiindulnia. Már ez okból, de a tanárképzés érdekeinek

¹ «A pedagógiai vizsgálat egy kis kellemetlen incidens», így határozta meg egy szellemeskedő tanárjelölt.

² Meg kell itt jegyeznünk azonban, hogy az utolsó időben — de csakis mintegy másfél évtized óta — e tekintetben mégis észlelhető javulás. A «filozófus» mint nem épen hízelgő epitheton és a «ne filozofálj»-szerű kifejezések, melyek arra valók voltak, hogy velük jóakaratólag figyelmeztessük a beszélőt, miszerint ép elhangzott szavaiban nem mondott épen bölcs dolgot, már kezdenek letűnedezni és veszíteni e közkeletű értelmükből.

szem előtt tartása miatt is a filozófia tárgyának és főképp középiskolai professzorának sokkal nagyobb szerepet kellene juttatni, mint amilyen-nel ez idő szerint bír.

A középiskola filozófia-tanárának jutna ugyanis az a nevezetes feladat, hogy a tanári pályára lépni óhajtó ifjaknak — a pedagógus igazgatóval együtt — megadja e hivatás természetére vonatkozó felvilágosításokat és amennyiben a propedeutika tanítása közben, vagy egyébként is azt tapasztalná, hogy az ifjunak a filozófiához nincs semmi érzéke, azt e szándékáról lebeszélje s meggyőzze, hogy e pálya nem neki való.

Ha a pálya természetéről felvilágosított ifjú megmarad szándéka mellett, már ezzel is idevalóságának némileg megnyugtató bizonyítékát adja. S az ilyen nem restelli majd bölcsészethallgatónak vallani magát. Filozófiai megvilágításban látja szaktárgyait s a pedagógiai vizsgálat anyagát nem nézi gyűlöletesnek. Az eredmény is természetesen szembetűnően jobb lesz, pedagógusok kerülnek a tanulók elé, kikre a gyakorlati tanárképzést nyugodt lélekkel lehetne bízni.

Hogy a középiskola filozófia-tanárára e nagy és felelősségteljes feladat — az ifjak gondos kiválogatása — ráruházható legyen: a filozófiának mint külön tantárgynak a tekintélyét kell kiemelnünk abból a mostoha helyzetből, melyben most van; fel kell emelnünk vagy helyesebben visszaállítanunk legalább arra a fokra, melyet az nálunk még a 80-as évek táján is elfoglalt volt, de melyről az azóta, a pedagógiai-filozófiai képzés jelentőségének a tudósával szemben való háttérbe szorulása miatt, lesúlyedt. A Trefort-féle vizsgálati szabályzat még a filozófiai-pedagógiai képzés jelentőségét nagyon hangsúlyozta. A filozófiának mint külön tantárgynak megvolt ebben a maga méltó helye. A szaktárgyak közt első helyen állott és mintilyent bármely más tárggyal csoportosítani lehetett, tanítására a képesítést külön meg kellett szerezni. Ezt az állapotot vissza kell állítanunk! Aki a középiskolában filozófia tanítására vágyik, szerezze meg külön filozófiai szakvizsgálat útján ehhez a jogot.* Ily filozófiai belátással és képzettséggel bíró tanárok nagyot lendítenének egész közoktatásügyünkön. Megfelelő vezetői lennének tanítványaiknak és a vezetésük alá kerülő jövőendő kollegáiknak, mindenesetre megfelelőbbek, mint ma sok vezetéssel megbízott tanár, kik — Fináczy szavaival — gyakran maguk is vezetésre szorulnának.

Filozófiailag képzett, széles látókörű szaktanárookra bízandó utó-

* Esetleg elfogadható volna a filozófiából, mint főtárgyból való doktorátus is.

daik megválogatása és azoknak méltó utódokká való kiképzése is, tehát a tanárképzés kezdete és befejezése.

*

Az előadottak velejét a következőkben foglalom össze :

A középiskolai tanárképzés mai állapota nemcsak a középiskola reformja miatt kíván lehetőleg gyors orvoslást, hanem mert számos más, nagyjelentőségű művelődési, sőt szociális és gazdasági kérdésünkben is csak ennek szerencsés megoldása után várhatunk javulást. E nagyjelentőségű reform könnyen, minden különös rázkódtatás nélkül hajtható végre. Módjai :

1. A reform nem az egyetemen, hanem a *középiskolában* kezdődjék. Evégett szükséges :

2. A tanári pályára való ifjaknak az illető középiskola pedagógus-igazgatója és a filozófiát tanító, abból külön képesített tanára által való gondos megválogatása oly értelemben, hogy adják meg e pályát választó ifjaknak a hivatás természetére és minden egyéb viszonyára a szakszerű, lelkiismeretes felvilágosítást; aki nézetök szerint e pályára alkalmatlan, annak ezt jóakaróan mondják meg s egyéniségének megfelelőbb pályát ajánljának neki. Ugyanők utasítsák az e hivatást választó ifjút további útbagazítás végett a tanárképző-intézetbe.

3. A tanári pályára lépett ifjúnak első köteles teendője a tanárképzőben felvétel végett jelentkezni; itt kapja meg a részletes felvilágosítást tanulmányainak szakszerű rendezésére.

4. A tanárképző-intézet számára az egész képzés menetében középponti helyet kell biztosítanunk. Az egyetemmel kapcsolatos, ettől és szellemétől azonban független, gyakorlati célzatú intézmény legyen; hivatása: előkészíteni a jelöltet a gyakorlati évrre.

5. Az egyetemi képzést is ennek megfelelőleg, ezzel harmonikusan át kell szervezni. (A tanárképzés igényeit a kollegiumok tárgyában, valamint azok elrendezésében lehetőleg tekintetbe kell venni; a köteles óraszámot lehetőleg annyira redukálni, hogy a jelöltek tanárképzésük kötelezettségüknek is eleget tehessenek.)

6. A gyakorlati kiképzésben való részvétel kötelező minden jelöltre, alóla semmiféle címen senki nem vonhatja ki magát.

7. Gyakorló iskolaként elsősorban egyetemi székhelyen levő intézetek jelölendők ki.

8. Maga a gyakorlati képzés, a gyakorló-gimnázium 1891-iki tervezete figyelembevételével, a németországi középiskolák mellé szervezett pedagógiai szemináriumok mintájára szervezendő.

9. Vezető tanáru elsősorban filozófiából külön képesített, pedagógiailag képzett tanárok alkalmazandók.

10. A gyakorlati képzés tartamára — legalább egy tanév — adassék minden arra szorult jelöltnek] ösztöndíj, hogy ha tanulmányai addigi folyamán nem volt is, legalább ez idő tartamára legyen felszabadítva önfentartási gondjaitól; így lelkiismeretesen készülhessen és méltó lehessen állására.

11. Az alap- és a szakvizsgálati anyagot szükséges a reformált képzés szempontjából átvizsgálni és pontosan körülhatárolni.

12. Szaktárgyaiból a jelöltet egyetemi tanárokból és középiskolai pedagógus-tanárokból alakított vegyes bizottság vizsgálja.

13. A tanárképző, az egyetemi tanulmányok és egyáltalában az egész képzés harmonikus szervezésének részletesebb kidolgozása megfelelő számú, elismert középiskolai pedagógus bevonásával történjék.

FODOR MÁRKUS.